

Utlåtande 2013:170 RVII (Dnr 325-1810/2012)

**Hur vi kan uppmärksamma hälsan och göra tillvaron
lättare för familjehemsplacerade barn och ungdomar**

Motion (2012:67) av Inger Stark och Jackie Nylander (båda V)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2012:67) av Inger Stark och Jackie Nylander (båda V) om ”Hur vi kan uppmärksamma hälsan och göra tillvaron lättare för familjehemsplacerade barn och ungdomar” anses besvarad med vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Inger Stark och Jackie Nylander (båda V) föreslår i en motion bland annat att kommunfullmäktige beslutar att se över riktlinjerna för familjehemsvården så att det i högre grad finns stöttning från staden till familjehemmen med utbildning, fortbildning och expertis runt de placerade barnen.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Älvsjö stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret anser att staden tillgodoser motionärernas förslag genom de förslag till reviderade riktlinjer för familjevården som socialnämnden överlämnat till kommunstyrelsen.

Socialnämnden konstaterar att den nya lagstiftningen innehåller regler för att avtal ska skrivas mellan socialtjänsten och familjehem inför en stadigvarande placering. Avtalen ska innehålla åtaganden för både familjehemmet och stadsdelsnämnden och reglera bl.a. rätten/skyldigheten till stöd och fortbildning för familjehemmen. Socialnämnden menar att avtalen tillsammans med de lagstadgade övervägandena som görs två gånger per år ska säkerställa att varje familjehemsplacerat barn, familjehem samt barnets föräldrar har de insatser som krävs för att den planering som finns för barnet ska fullföljas enligt vård- och genomförandeplan.

Utbildningsnämnden konstaterar att socialnämnden och utbildningsnämnden gemensamt arbetar med placerade barns skolgång enligt arbetsmodellen SkolFam – skolsatsning inom familjehemsvården. Projektet SkolFam syftar till att skapa bättre framtidsutsikter för familjehemsplacerade barn genom satsningar på goda utbildningsresultat.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att en av familjehemshandläggarnas viktigaste uppgifter är att handleda familjehemmen. Sedan ett par år tillbaka får det placerade barnet i nya placeringsärenden en egen handläggare skild från familjehemsföräldrarnas handläggare. Detta förväntas öka möjligheterna för barnet att framföra hur han/hon upplever sin situation och vad barnet har för behov.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att det generellt finns ett gott stöd från stadsdelen och socialnämnden centralt gällande utbildning, fortbildning och handledning av familjehemmen.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att detta tillgodoses i det förslag till reviderade riktlinjer för familjevården som socialnämnden överlämnat till kommunstyrelsen.

Mina synpunkter

Ett av våra viktigaste uppdrag i Stockholms stad är att ge stöd och insatser till barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. När en familjehemsplacering blir aktuell är det oerhört viktigt att processen utgår från barnets bästa och att barnen själva får vara delaktiga i de beslut som fattas. Under 2014 kommer Stockholms stad att implementera nya riktlinjer för familjehemsvård. Socialnämnden ska också tillsammans med

stadsdelsnämnderna utveckla formerna för uppföljning av placerade barn och unga i syfte att säkerställa att uppföljningen är likadan över hela staden.

I och med de reviderade riktlinjerna får barnet en egen socialsekreterare som alltid ska beakta barnets bästa. För de barn och unga som får familjehemsplacering är det av stor vikt att familjerna som de placeras i kan erbjuda ett tryggt och stabilt boende. Därför har vi krav på utbildning av familjehemmet både innan och under en placering samt handledning till familjehemmet. Vi stärker också tillsynen av familjehemmen.

En bra skola är en av de viktigaste grunderna för alla barn. I de nya riktlinjerna beaktas barns hälsa och skolgång särskilt. Som ett led i detta har nya rutiner för hälsoundersökningar i samarbete med landstinget utarbetats. Staden erbjuder idag särskilda insatser för familjehemsplacerade barns skolgång inom SkolFam. Varje barn följs av ett tvärprofessionellt team bestående av psykolog, specialpedagog, socialsekreterare och forskare som aktivt arbetar för att lyfta barnens prestation och skolresultat.

Sammantaget skapar de reviderade riktlinjerna och Stockholms stads arbete bättre förutsättningar för att höja kvaliteten på familjehemmen.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2012:67) om hur vi kan uppmärksamma hälsan och göra tillvaron lättare för familjehemsplacerade barn och ungdomar

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Familjehemsplacerade barn och ungdomar är en högriskgrupp för somatisk och psykisk ohälsa och därför behöver frågan uppmärksammas. Skola och hälsa har avgörande betydelse för dessa barn, det har bland annat professor Bo Vinnerljungs forskning visat.

Stadens satsning på SkolFam är viktig. SkolFam är ett arbetssätt för att se till att familjehemsplacerade barn får sina behov av utbildning tillgodosedda.

Miljöpartiet vill också betona att elevhälsan behöver ha tillräckliga resurser för att kunna möta varje barn och dess unika behov. I utbildningsförvaltningens verksamhetsberättelse för 2012 lyser elevhälsan till stor del med sin frånvaro. Det talas om fysisk och psykosocial arbetsmiljö i form av trygghet och studiero men en hälsobetonning saknas. Ambitionerna kring elevhälsan behöver stärkas.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2012:67) av Inger Stark och Jackie Nylander (båda V) om ”Hur vi kan uppmärksamma hälsan och göra tillvaron lättare för familjehemsplacerade barn och ungdomar” anses besvarad med vad som sägs i utlåtandet.

Stockholm den 4 december 2013

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Anna König Jerlmyr

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Motion (2012:67) av Inger Stark och Jackie Nylander (båda V) om ”Hur vi kan uppmärksamma hälsan och göra tillvaron lättare för familjehemsplacerade barn och ungdomar” bifalles i huvudsak
2. Dessutom vill jag framföra följande

Samhället har brustit i sitt ansvar för hälsan hos familjehemsplacerade barn och ungdomar. Placerade barn är en högriskgrupp för somatisk och psykisk ohälsa – före, under och efter placeringen. Motionen pekar ut en rad åtgärder som måste vidtas, så att varje enskilt barns hälsobehov faktiskt uppmärksammas och tillgodoses. Det är därför bra att de nya riktlinjerna för familjehemsvård som ska implementeras 2014 tillgodoser de flesta punkterna i motionen.

Vad vi saknar är förslag om att metoder och rutiner arbetas fram för att årligen, för varje enskilt placerat barn, göra skriftliga riskbedömningar för sannolikheten utifrån forskningen av ett sammanbrott i placeringen. Ett alternativ är att bedöma stabiliteten i placeringen, som Skärholmens stadsdelsnämnd är inne på. Vi skulle gärna se att staden verkar för att standardiserade bedömningsinstrument för sådana bedömningar blir ett utvecklingsområde hos Socialstyrelsen och att det provas om det kan integreras med BBIC-materialet.

I remissvaret från Rinkeby-Kista lyfts viktiga bristområden som måste följas upp noga, bland annat behovet av tydligare ansvar när det gäller placerade barns och ungas psykiska ohälsa, i synnerhet neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det behövs också fungerande samverkan mellan landstingen, eftersom de flesta barn placerar i familjehem utanför Stockholms län. Jag utgår från att staden lyfter dessa frågor med berörda aktörer.

Även funktionshinderperspektivet behöver betonas. Funktionshinderrådet för socialnämnden påpekar i sitt yttrande över motionen att det finns funktionshindrade barn och ungdomar som är familjehemsplacerade. Rådet saknar en skrivning i motionen om att dessa barn och ungdomar måste garanteras habiliteringsinsatser. Ett självklart krav som vi gärna lägger till.

Vi vill även hänvisa till Funktionshindersmannens årsrapport som tar upp att det också behövs utökat stöd i form av utbildningsinsatser för familjehem som tar emot barn och ungdomar med funktionsnedsättningar. Familjehem med placeringar enligt LSS är inte heller med i SkolFam som ska se till att barnens behov av utbildning tillgodoses. Ökade satsningar även på dessa familjehem förbättrar möjligheterna att rekrytera erfarna familjehem enligt LSS.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Jernberg och Stefan Nilsson (båda MP) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (MP) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Inger Stark och Jackie Nylander (båda V) föreslår i en motion att kommunfullmäktige beslutar att se över riktlinjerna för familjehemsvården så att det i högre grad finns stöttning från staden till familjehemmen med utbildning, fortbildning och expertis runt det placerade barnen.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, utbildningsnämnden, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Älvsjö stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 februari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Socialnämnden har utarbetat förslag till nya riktlinjer ”Förslag till reviderade riktlinjer för familjehemsplaceringar, dnr 3.1-0046/2011” under 2011 som överlämnas till kommunstyrelsen dnr 325-805/2011. I förslaget har barnets ställning stärkts genom krav på minst fyra besök i familjehemmet per år. Två av dessa ska ha fokus på samtal med det enskilda barnet.

Krav på utbildning av familjehemmet både innan och under en placering samt handledning till familjehemmet ingår också i de nya riktlinjerna. I de nya riktlinjerna har särskilt beaktats barns hälsa och skolgång. Som ett led i detta har nya rutiner för hälsoundersökningar i samarbete med Landstinget utarbetats.

I riktlinjerna poängteras socialtjänstens ansvar att samordna och följa upp barnets skolgång och hälsa. Stödmaterialet för samverkan och ansvarsfördelning mellan stadsdelsnämndernas verksamheter och skolan har också beslutats i utbildningsnämnden respektive socialnämnden i april 2012.

Utbildningsnämnden har under hösten 2011 och början av 2012 granskat placerade barn och ungdomars skolsituation. Rapporten godkändes i utbildningsnämnden den 27 september 2012. Av granskningen framgår att 84 procent av de barn och ungdomar som var placerade i familjehem läser samtliga ämnen och ytterligare 7 procent läser 8-12 ämnen. En orsak till att andelen elever som läser samtliga ämnen är relativt låg är att de ensamkommande barnen och ungdomarna i början inte läser alla ämnen. Enligt familjehemmens uppfattning klarar 71 procent av eleverna skolarbetet bra eller mycket bra.

Vidare har socialnämnden i samarbete med utbildningsnämnden påbörjat projektet SkolFam, för att erbjuda skolor särskilt pedagogiskt stöd i arbetet med

familjehemsplacerade barn. Projektet startar från och med år 2013 och syftar till att skapa bättre framtidsutsikter genom satsningar på goda utbildningsresultat. Projektet innebär att Stockholms stad ingår i en samverkansorganisation med Allmänna Barnhuset, Sveriges Kommuner och Landsting samt andra kommuner. Projektet kvalitetssäkras genom utvärdering av forskare.

Avslutningsvis anser stadsledningskontoret att staden tillgodoser motionärernas förslag genom de förslag till reviderade riktlinjer för familjevården som socialnämnden överlämnat till kommunstyrelsen. Motion (2012:67) av Inger Stark och Jackie Nylander (V) om hur vi kan uppmärksamma hälsan och göra tillvaron lättare för familjehemsplacerade barn och ungdomar avslås med hänvisning till vad som anförts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 26 mars 2013 följande.

1. Socialnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
2. Socialnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av ledamoten Inger Stark (V), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 februari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Regering och riksdag har genom beslut om föreskrifter för socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende (SOSFS 2012:11) samt ny lagstiftning ”Stärkt stöd och skydd för barn och unga” (prop.2012/13:10) understrukt vikten av att följa upp och stärka skyddet av barn och unga i samhällsvård. De nya föreskrifterna började gälla den 1 oktober 2012 och den nya lagstiftningen 1 januari 2013.

Kommunfullmäktige har i budget för 2013 (och även tidigare år) uttryckt att socialtjänstens insatser för placerade barn och ungdomar ska vara ett prioriterat område.

Förvaltningen har sedan 2009 i olika omgångar haft i uppdrag att stärka kvaliteten i stadens familjehemsvård. Under samma tidsperiod har socialstyrelsen arbetat med ett regeringsuppdrag för utveckling av samhällsvården, ”Trygg och säker vård”. I detta uppdrag har det ingått att formulera nya föreskrifter, ta fram av en handbok (Barn och unga i familjehem och HVB, handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter) samt ta fram en vägledning (Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar). Båda publikationerna färdigställdes under hösten 2012 men då det stod klart att riksdagen skulle fatta beslut om den nya lagstiftningen (november 2012) och att denna

skulle börja gälla från 1 januari 2013 avvaktade socialstyrelsen med publiceringen för att få med gällande lagstiftning. Både handboken och vägledningen publicerades i januari 2013.

Förvaltningen har under sex halvdagar tillsammans med juridiska avdelningen anordnat utbildning av stadens socialtjänst i det nya regelverket. Sammanlagt kommer över 400 socialsekreterare och chefer ha genomgått utbildningen. Riktlinjerna för handläggning barn och ungdomsärenden är under omarbetning för att motsvara det nya regelverket.

Den 7 februari 2013 startade en utbildning för familjevårdsinspektörer om handledning av familjehem. Syftet med att utbilda familjevårdsinspektörerna i handledning är dubbel, dels att stärka familjehemmet att genomföra sitt uppdrag, dels att stärka relationen mellan familjehemmet och det placerade barnet. Utbildningen pågår under 12,5 dagar samt därtill 5 halvdagsträffar (3 timmar), i mindre grupper för litteraturseminarier och analys av videoupptagningar. Utbildningen är särskilt framtagen för den särskilda form av handledning vid ”köksbordet” som krävs för att stötta familjehemmen i deras svåra uppdrag. Utbildningen har ett tydligt barnperspektiv för att hela tiden hålla barnen i fokus.

För att förbereda familjehem inför en placering och för att stötta familjehem under tiden ett barn är placerat erbjuder stadens verksamheter Duvnäs familjestöd och Eurenii Minne/Järva stöd och utredning stöd till familjehem på uppdrag av stadsdelsförvaltningarna vid behov. Det kan röra sig om samspelsbehandling för att stötta anknytningen eller handledning under en begränsad tid.

En särskild seminariedag kring umgängesfrågor, lagstiftning och forskning, ordnades i september 2012 då frågor om umgänget mellan placerade barn och deras biologiska föräldrar är ett område som stadsdelsförvaltningarna ständigt har aktuellt.

Ett sätt att öka stabiliteten för barn i familjehem är att flytta över vårdnaden till familjehemsföräldrarna. Tre olika informationsbroschyrer (till barn, familjehem och biologiska föräldrar) har tagits fram med information om vårdnadsöverflyttning.

En informationsbroschyr särskilt riktad till barn inför vård i familjehem håller på att tas fram i samverkan med några stadsdelsförvaltningar. Broschyren ska innehålla information om familjevård, vilka rättigheter barn i samhällsvård har och kontaktuppgifter till barnets socialsekreterare. En broschyr till föräldrar till placerade barn tas fram parallellt.

Uppföljning av placerade barns hälsa är ett annat område som förvaltningen aktivt arbetar med. I ett samarbetsprojekt med barnhälsovården pågår ett arbete för att förbättra informationsöverföringen till barnhälsovården och elevhälsa när barn placeras.

De barnmedicinska mottagningarna har i uppdrag av sin huvudman att undersöka barn och ungdomar inför placering och särskilda anvisningar från socialstyrelsen har tagits fram utifrån BBIC-konceptet. Två konferenser för att sprida kunskap om de barnmedicinska mottagningarnas uppdrag och om rutiner för hälsoundersökning har genomförts för hela länet i KSL:s regi under 2012.

SkolFam som är ett arbetssätt för att se till att familjehemsplacerade barn får sina

behov av utbildning tillgodosedda pågår i projektform i socialförvaltningens regi i nära samverkan med utbildningsförvaltningen. Projektet har inletts i januari 2013.

Den nya lagstiftningen stadgar att varje placerat barn ska ha en särskilt utsedd socialsekreterare som har ansvar för att bygga upp en god relation med barnet och se till att barnets perspektiv och barnets bästa är det som styr vården.

Stadsdelsförvaltningar har redan eller är i full färd med att organisera arbetet med familjevården i överensstämmelse med de nya reglerna. Utvecklingsarbetet för att möjliggöra registrering i Paraplysystemet av en särskild handläggare för barnet samt antal besök i familjehemmet pågår.

Den nya lagstiftningen innehåller regler för att avtal ska skrivas mellan socialtjänsten och familjehem inför en stadigvarande placering. Avtalen ska innehålla åtaganden för både familjehemmet och stadsförvaltningen och reglera bl.a. rätten/skyldigheten till stöd och fortbildning för familjehemmen.

Förvaltningen menar att avtalen tillsammans med de lagstadgade överväganden som görs två gånger per år ska säkerställa att varje familjehemsplacerat barn, familjehem samt barnets föräldrar har de insatser som krävs för att den planering som finns för barnet ska fullföljas enligt vård- och genomförandeplan.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 7 februari 2013 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Lotta Edholm m.fl. (FP), Christoffer Järkeborn m.fl. (M), Helen Törnqvist (C) och Ella Bohlin (KD), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Ingegerd Akselsson Le Douaron m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 januari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen ska säkerställa skolgången och rätten till utbildning av god kvalitet för barn i familjehem liksom för alla andra barn i skolåldern. Förvaltningen har under hösten 2011 och början av 2012 granskat placerade barns/ungdomars skolsituation i rapporten ”Granskning av skolgången för barn och unga stockholmare som är placerade i HVB, familjehem m.m.”, vilken godkändes i utbildningsnämnden 2012-09-27. Granskningen har genomförts bland annat genom enkäter och kartläggningar.

Utredningen visar att cirka en procent av Stockholms stads barn och unga år 2010

var placerade enligt socialtjänsten i exempelvis familjehem eller HVB.

Av granskningen framgår att de allra flesta barn och ungdomar som var placerade i familjehem, HVB (hem för vård eller boende) med mera gick i skolan. Dock går det ibland lite väl lång tid från det att en placering skett till att barnen eller de unga börjar skolan. Detta gäller särskilt ungdomar i gymnasieålder. Av de familjehemsplacerade eleverna läser 84 procent samtliga ämnen och ytterligare 7 procent läser 8-12 ämnen. En orsak till att andelen elever som läser samtliga ämnen är relativt låg är att de ensamkommande barnen och ungdomarna i början inte läser alla ämnen. Enligt familjehemmens uppfattning klarar 71 procent av eleverna skolarbetet bra eller mycket bra.

Samverkan mellan utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen

Utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen har uppmärksammat frågan om ansvarsfördelning när det gäller områdena skola och omsorg bland annat när det gäller barn och ungdomar i familjehem. Stödmaterialet för samverkan och ansvarsfördelning mellan stadsdelsnämndernas verksamheter och skolan har tagits fram för att underlätta samverkan i praktiken. I stödmaterialet finns ett kapitel som handlar om familjehem och bland annat vad som ska gälla vid placeringar i familjehem. Materialet har uppdaterats och beslutades i utbildningsnämnden respektive socialnämnden i april 2012.

Elevhälsan

Elevhälsan ska, enligt skollagen, främst vara förebyggande och hälsofrämjande och elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Därför ska det i skolan finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator samt personal med specialpedagogisk kompetens.

Projektet SkolFam

Socialnämnden tillfördes medel i 2012 års tertialrapport 2 för att socialnämnden och utbildningsnämnden gemensamt ska arbeta med placerade barns skolgång enligt arbetsmodellen SkolFam – skolsatsning inom familjehemsvården. Projektet SkolFam startar från och med år 2013 och syftar till att skapa bättre framtidsutsikter för familjehemsplacerade barn genom satsningar på goda utbildningsresultat. Goda utbildningsresultat utgör en viktig skyddsfaktor särskilt för familjehemsplacerade barn och ungdomar. Projektet gäller elever placerade av Stockholms stad i familjehem inom Stockholms stad. Projektet innebär att Stockholms stad ingår i en samverkansorganisation med Allmänna Barnhuset, Sveriges Kommuner och Landsting samt andra kommuner. Projektet kvalitetssäkras genom utvärdering av forskare enligt arbetsmodellen SkolFam.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 mars 2013 att låta tjänsteutlåtandet utgöra svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Bo Sundin m.fl. (M), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 mars 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Den forskning av Bo Vinnerljung, som presenteras i Socialstyrelsens rapport om ”Oplanerade avbrott i familjehemsplaceringar av yngre barn och långvarigt placerade barn” bekräftar tidigare forskning, men ger också ny kunskap om orsakssamband till sammanbrott av vården i familjehem. Kunskap innebär att arbetet kan förbättras och uppmärksamheten läggas där riskfaktorerna finns.

Förvaltningens familjehemsvård är inte omedveten om de risker för sammanbrott som kan finnas i vissa placeringar. Att det sker oplanerade avbrott i familjehemsvården är djupt olyckligt och något som socialtjänstens familjehemsvård försöker stävja på olika sätt. Detta sker bland annat genom noggranna familjehemsutredningar och genom stadens utbildningar för familjehem. Staden erbjuder både grund- och fortbildning samt föreläsningar till familjehem och jourhem.

En av familjehemshandläggarnas viktigaste uppgifter är att handleda familjehemmen. Även om många handläggare har utbildning i handledning är det inget generellt krav i yrket. Sedan ett par år tillbaka får det placerade barnet i nya placeringsärenden en egen handläggare skild från familjehemsföräldrarna handläggare. Detta förväntas öka möjligheterna för barnet att framföra hur han/hon upplever sin situation och vad barnet har för behov. De förbättringar som genomförts inom familjehemsvården under senare år, kan ha medfört att socialtjänsten upptäckt brister i vården och genomfört nödvändiga omplaceringar snabbare jämfört med tidigare år. Detta kan alltså ha ökat också antalet oplanerade avbrott i familjehemsvården.

Förvaltningen deltar i ett nystartat projekt – BRIFA – Barnets Rätt i Familjehem och Adoptivfamilj. Syftet med projektet är att förhindra sammanbrott och stora svårigheter i familjehem och adoptivfamiljer genom att stärka anknytningen mellan det placerade barnet och familjehemmet.

Förvaltningen tar alla indikationer på att det finns risk för avbrott i familjehemsvården på största allvar. Frågan om intervention eller omplacering är det bästa i det enskilda fallet är inte alltid lätt att besvara. En försvårande omständighet är att det är ytterst svårt att rekrytera nya familjehem. Förvaltningen önskar därför att socialnämnden prioriterar rekryteringen av familjehem, så att tillgången på nya och erfarna familjehem säkras.

Det är förvaltningens mening att det bästa vore att rekrytera och genom utbildning förstärka familjehem att bli ”specialister” på de bakgrundsfaktorer eller problem som en del av de familjehemsplacerade barnen har.

Ett annat viktigt utvecklingsområde är stödet till biologiska föräldrar i samband

med och under placeringen. De erbjuds idag för lite stöd i att hantera de känslor och den situation det innebär att ha sitt barn placerat i annan familj – att vara förälder på avstånd. Bortsett från att det är rimligt med ett sådant stöd, visar också forskningen på risker med oplanerade avbrott om de biologiska föräldrarna intervenerar i vården.

När det gäller placerade barns hälsa föreskriver lagen att vid vård med stöd av Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ska barnet genomgå läkarundersökning ”om den inte av särskilda skäl är obehövlig”. Av lagen framgår inte vad en sådan läkarundersökning ska innehålla och något motsvarande krav i lagen för barn och ungdomar som placeras med stöd av Socialtjänstlagen (SoL) finns inte.

Från Socialstyrelsens sida finns det en rekommendation att genomföra hälsoundersökningar på alla barn och unga som ska placeras oavsett om placeringen har sin grund i SoL eller LVU. Likaså har det funnits anvisningar till vad en ”primär” och ”uppföljande” läkarundersökning ska innehålla. Trots rekommendationerna om läkarundersökning har det varit svårt att få till stånd en så grundlig undersökning som rekommendationen anger. Det var först 2012 som länets kommuner ingick en överenskommelse med Stockholms läns landsting om att Barn- och ungdomsmedicinska mottagningarna har en skyldighet att göra grundliga hälsoundersökningar av barn som ska placeras av socialtjänsten.

En revisionsrapport¹ från staden i februari i år behandlar frågan om samverkan mellan Stockholms stad och Stockholms läns landsting om barn och unga med psykisk ohälsa. Revisionsgranskningen visade ”oroande brister i samverkan kring barn och unga med psykisk ohälsa. Det område som visade på den största otydligheten i samsyn och samverkan är neuropsykiatriska utredningar” om vem som ska göra vilka utredningar – skola eller barn- och ungdomspsykiatri. Det visade sig att det också finns en otydlighet om vilka som ansvarar för dem som inte är i behov av den specialiserade psykiatriska vården, d.v.s. första linjens vård.

De flesta barn placeras i familjehem utanför Stockholms län. I dessa fall är det ofta svårt att få till stånd en tillräckligt gedigen hälsoundersökning, då det inte finns några avtal mellan landstingen i frågan. Förvaltningen har också exempel på barn som haft behandling hos barnpsykiatri i den kommun/landsting där barnet varit familjehemsplacerat, men som blivit jourhemsplacerat i annan kommun vid ett oplanerat avbrott i vården. Den nya kommunen tog inte emot barnet, eftersom barnet var skrivet i annan kommun. För att barnet ska kunna folkbokföras måste vården vara ”stadigvarande”, vilket den inte är i ett jourhem.

Förvaltningen förordar en modell med ett specialistteam inom staden, som tillgodoser barnets rätt till hälsoundersökning, uppföljning och behandling oavsett var barnet är placerat. Specialistteamet skulle kunna erbjuda konsultation till socialtjänsten, familjehem och institutioner. Teamet skulle också kunna fungera som ”länk” till skolorna, även om skolan finns i annan kommun, och bevaka barnets rättigheter till stöd i undervisningen.

Projektet SkolFam, som några stadsdelsnämnder i staden deltar i, är exempel på

---

¹ Revisionsrapport nr 2-2013

samverkansteam mellan skola, fritid och socialtjänst som kartlägger och följer upp familjehemsplacerade barns behov av stöd i skolarbetet. Arbetssättet har visat sig framgångsrikt i andra kommuner och kan förhoppningsvis bli modell för hela staden.

Förvaltningen menar att behovet av utbildning och stöttning till familjehemmen finns beskrivet i både stadens riktlinjer och i nationella dokument. Som framgått av ovanstående erbjuder också socialnämnden både grundutbildning och vidareutbildning till familjehem och jourhem.

Vikten av att följa upp placerade barns hälsa behöver uppmärksammas mer. Som framgått ovan menar dock förvaltningen att hindren för att genomföra hälsoundersökning, följa upp den och ge barnet den vård det behöver, måste undanröjas snarast för att en reell förbättring ska kunna ske.

Motionärerna föreslår slutligen forskningsbaserade årliga riskbedömningar för varje placerat barn med bedömning av sannolikheten av ett sammanbrott i placeringen. Familjehemsvården gör redan idag ”riskbedömningar” så snart det uppstår problem i placeringen eller konflikter i familjehemmet och/eller med biologiska föräldrar. Vad som händer under placeringen dokumenteras i journalen. Familjehemsvården gör återkommande uppföljningar av hur barnet utvecklas i familjehemmet, vilka redovisas till stadsdelsnämndens sociala delegation. Uppföljningarna följer upp de områden som finns i barnets vårdplan, vilket omfattar både hälsa och skolgång. Eventuella problem i själva placeringen tas också upp och en bedömning görs från fall till fall om vilka åtgärder som behöver vidtas.

Kunskapen från forskningen om vilka faktorer som ökar risken för oplanerade avbrott är värdefull inför nya placeringar och kunskapen bör enligt förvaltningen spridas till de yrkesverksamma genom utbildning.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 28 februari 2013 att som sitt yttrande till kommunstyrelsen i Stockholms stad överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 december 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Rejäl stöttning från staden till familjehemmen

Förvaltningen anser att det generellt finns ett gott stöd från stadsdelen och Socialförvaltningen centralt gällande utbildning, fortbildning och handledning av familjehemmen.

Förvaltningen ser dock behov av en särskild utbildningsinsats för de familjehem vars placerade barn kommer upp i tonåren, utifrån den speciella problematik som uppstår då. Utbildningen skulle exempelvis kunna beröra hur de kan förstå och förhålla sig till barnets agerande i förhållande till sina två föräldrapar och barnets

ibland extra starka tonårsrevolterande. Samtidigt ska familjehemmet naturligtvis stöttas på sedvanligt sätt.

I Socialstyrelsens rapport framkommer att en anledning till sammanbrotten är den relativt svaga juridiska grund som en familjehemsplacering vilar på (2012, s. 55). Förvaltningen menar här att det är viktigt att använda möjligheten till vårdnadsöverflyttning för att göra barnens situation mer stabil.

Lyfta fram hälsan hos de placerade barnen och ungdomarna

Förvaltningen instämmer i vikten av att förbättra uppföljningen av de placerade barnens hälsa, kanske i form av tydligare rutiner. I dag använder vi BBIC som ett stöd för att följa upp barnens behovsområden, där bland annat hälsa ingår.

Riskbedömningar av sannolikheten för ett sammanbrott i placeringen

Förvaltningen instämmer i att det är viktigt att minska risken för sammanbrott i placeringar. Förvaltningen menar att detta arbete ingår i det kontinuerliga uppföljningsarbete som pågår i varje ärende idag. Det utformas ett individuellt anpassat stöd till de familjehem och barn där placeringen kan vara i fara, med exempelvis förstärkt handledning, tätare uppföljning och eventuellt ytterligare insatser eller stöd från andra instanser så som BUP.

Syftet med dessa insatser är att förebygga att placeringen bryter samman. Det är i sammanhanget naturligtvis viktigt att den nya kunskapen som Socialstyrelsens rapport bidragit med (om riskmarkörer och varningssignaler för att placeringen riskerar att bryta samman) sprids till dem som har direktkontakten med familjehem och barn, för att dessa ska kunna utföra sitt arbete. Där har stadens förvaltningar ett viktigt arbete att göra, exempelvis genom att integrera informationen i riktlinjer för handläggningen och arbeta för att implementera användandet av kunskapen i verksamheten. Förvaltningen anser vidare att det för praktiken är viktigt att notera vilka insatser som forskningen pekar på är verksamma för att förhindra ett sammanbrott, exempelvis konflikthantering.

Förvaltningen uppfattar att det finns flera risker med att besluta om att göra skriftliga riskbedömningar i varje ärende. Det sätter fokus på det negativa, risken, vilket kan oroa vårdnadshavare och orsaka missnöje med placeringen. Det kan eventuellt åtgärdas genom att i stället bedöma *stabiliteten* i placeringen, utifrån någon form av relationsskattning. Båda sorters bedömningar riskerar att bli godtyckliga om det inte är ett standardiserat bedömningsinstrument som används. Sådana kräver kunskaper att ta fram och kan möjligen vara ett utvecklingsområde för exempelvis Socialstyrelsen. I så fall tycker förvaltningen att det bästa vore om det integrerades med övriga BBIC – materialet och prövades halvårsvis, för att inte införa fler arbetsmoment för handläggarna. Alla extra arbetsuppgifter kräver resurser.

Slutligen vill förvaltningen hänvisa till den av SKL (2011) framtagna modellen för risk- och händelseanalys, som inriktar sig på att analysera vilka processer i förvaltningens arbete som kan förändras för att förbättra klientsäkerheten, där en risk bland flera är risken för sammanbrott i placeringar.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 7 februari 2013 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Emelie Roxby Schüsseleder (V), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 januari 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Familjevård har under en längre tid varit föremål för kritik och granskning. Utifrån detta utarbetades nya riktlinjer under 2011/2012. Beslut togs i socialnämnden under våren 2012. De nya riktlinjerna ligger nu för beslut i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

I de nya riktlinjerna har särskilt beaktats barns hälsa och skolgång. Som ett led i detta har nya rutiner för hälsoundersökningar i samarbete med Landstinget utarbetats. Vidare har socialförvaltningen tagit initiativ till och påbörjat projektet SkolFam i samarbete med Utbildningsförvaltningen, för att erbjuda skolor särskilt pedagogiskt stöd i arbetet med familjehemsplacerade barn. I riktlinjerna poängteras socialtjänstens ansvar att samordna och följa upp barnets skolgång och hälsa. Detta fråntar dock inte andra huvudmän så som Landstinget och Utbildningsförvaltningen ansvar utifrån sina verksamhetsområden. I de nya riktlinjerna har barnets ställning stärkts genom krav på minst fyra besök i familjehemmet per år, varav två ska ha fokus på samtal med det enskilda barnet. Kravet på utbildning av familjehemmet både innan och under en placering samt handledning till familjehemmet ingår också i de nya riktlinjerna.

Förvaltningen ställer sig i grunden positiv till motionens intentioner och förslag, men menar att detta tillgodoses i det förslag till reviderade riktlinjer för familjevården som socialnämnden överlämnat till kommunstyrelsen.

RESERVATIONER M.M.

Socialnämnden

Reservation anfördes av ledamoten Inger Stark (V) enligt följande.

1. Socialnämnden tillstyrker motionen.

2. Därutöver anför nämnden följande:

Förvaltningen hänvisar i sitt svar till de reviderade riktlinjerna för familjevård. De flesta punkter som vi har i vår motion finns med i de reviderade riktlinjerna (ärende 10), vilket är bra. Men vi saknar en del viktiga förslag som finns i vår motion. Ett sådant förslag är att metoder/rutiner ska tas fram för att årligen, för varje placerat barn, göra skriftliga riskbedömningar för sannolikheten av ett sammanbrott i placeringen. Naturligtvis ska det göras utifrån forskning.

Vi menar att vår motion ska tillstyrkas och komplettera de reviderade riktlinjerna. För att riktlinjerna och förslagen i vår motion ska kunna verkställas krävs det utökade resurser till den sociala barn- och ungdomsvården. Socialtjänsten i stadsdelsnämnderna har stora svårigheter att uppfylla socialtjänstlagen. För att varje placerat barn eller ungdom ska kunna få sin egen socialsekreterare krävs fler anställda. Vi utgår från att budgeten förstärks senast i samband med att kommunstyrelsen behandlar tertialrapport 1. Allt annat är otänkbart.

Funktionshinderrådet påpekar i sitt protokoll från den 21 mars att det också finns barn och ungdomar med funktionsnedsättning som är familjehemsplacerade. Rådet saknar i vår motion en skrivning om att dessa barn och ungdomar måste garanteras habiliteringsinsatser. Ett självklart krav som vi gärna lägger till.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Lotta Edholm m fl. (FP), Christoffer Järkeborn m fl. (M), Helen Törnqvist (C) och Ella Bohlin (KD) enligt följande.

Elever som via socialtjänsten är placerade utanför föräldrahemmet har rätt till en god utbildning. Det är mycket viktigt att dessa elever har möjlighet att följa med i undervisningen och får det stöd som de har rätt till. Det är grundläggande att skola och socialtjänst har en god samverkan.

SkolFam är ett viktigt projekt som syftar till att skapa bättre framtidsutsikter för familjehemsplacerade barn genom satsningar på goda utbildningsresultat. Projektet har nyligen kommit igång och det ska bli intressant att följa arbetet.

Särskilt uttalande gjordes av Ingegerd Akselsson Le Douaron m.fl. (MP) enligt följande.

Det är en viktig motion som Stark och Nylander har författat. Familjehemsplacerade barn och ungdomar är en högriskgrupp för somatisk och psykisk ohälsa och därför behöver frågan uppmärksammas. Skola och hälsa konstateras vara av avgörande vikt för dessa barn. Förvaltningen instämmer i huvudsak med det som motionärerna anför och menar att ansvarsfördelningen uppmärksammas mellan utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen. Material har uppdaterats och projekt påbörjats. Med det konstaterat vill Miljöpartiet betona att elevhälsan behöver ha tillräckliga resurser för att kunna möta varje barn och deras unika behov. I verksamhetsberättelsen för 2012 kan vi konstatera att elevhälsan till stor del lyser med sin frånvaro. Det talas om fysisk och psykosocial arbetsmiljö i form av trygghet och studiero men en hälsobetonning saknas. Ambitionerna kring elevhälsan behöver stärkas.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Bo Sundin m.fl. (M) enligt följande.

Uppväxten är ofta en tid som präglas av osäkerhet och förändring och för de barn och unga som är placerade i familjehem gäller detta i än högre grad. Det är därför extra viktigt att förhållandena i familjehemmen är så gynnsamma som överhuvudtaget är möjligt och att de unga mår bra såväl under som efter vistelsen i familjehem. Det är dock flera olika faktorer som påverkar vistelsen och resultatet av den; tillgången på bra familjehem, stöd till och samverkan med biologiska föräldrar, fungerande samarbete med andra aktörer etc. Det är av dessa anledningar glädjande att ta del av det utvecklingsarbete som pågår både lokalt och från stadens håll.

Det allra viktigaste vad gäller ungas uppväxt är dock att i största möjliga utsträckning arbeta förebyggande, bland annat i syfte att minimera behovet av placeringar i familjehem. Liksom det behandlande arbetet behöver även det förebyggande arbetet ske i samverkan med andra aktörer. Landstinget och skolan är några av de tydligaste av dessa men även civilsamhället, bland annat i form av föräldrar och föreningar i lokalsamhället, spelar en avgörande roll. Vi välkomnar och ser fram mot ett fortsatt utvecklingsarbete och utökad samverkan även inom detta område.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Emelie Roxby Schüsseleder (V) enligt följande.

(V) föreslog nämnden att bifalla motionen.

2012:67

**Motion av Inger Stark och Jackie Nylander
(båda V) om hur vi kan uppmärksamma hälsan
och göra tillvaron lättare för familjehemsplacerade
barn och ungdomar**

Dnr 325-1810/2012

I dagarna har det kommit en ny rapport från Socialstyrelsen som visar att vart fjärde barn/ungdom tvingas byta familjehem, en eller flera gånger. Vanligast är det i tonåren. Oftast är det familjehemmet som avbryter placeringen. Risken för sammanbrott ökar om det placerade barnet har beteendeproblem och om de varit med om sammanbrott tidigare. Om socialtjänsten har fått varningar att allt inte står rätt till, som att barnet inte trivs eller om familjehemmet har uttryckt sig negativt om barnet, slutade 60 % av placeringarna med sammanbrott.

För det placerade barnet får sammanbrottet allvarliga konsekvenser, sker det mer än en gång är det en katastrof. Sammanbrotten är vanligast bland långvarigt placerade barn. De som hade bott i samma familjehem i 10 år och var 14 år gamla är överrepresenterade. Det är inte svårt att räkna ut hur det barnet mår!

Slutsatser som kan dras av rapporten är att socialtjänsten måste ta varningssignalerna på allvar och bli bättre på att erbjuda hjälp och stöd när det uppstår konflikter.

Bo Vinnerljung, professor i socialt arbete, visar tydligt i sin forskning vilka två områden som har störst betydelse för de placerade barnens framtid: skola och hälsa. Placerade barn är en högriskgrupp för somatisk och psykisk ohälsa, före placeringen, under placeringen och efter placeringen. Hälsokontrollerna i skolan räcker inte till. Socialtjänsten brister när det gäller hälsoomhändertagandet. Socialstyrelsen instämmer i dessa slutsatser och menar att varje enskilt barns hälsobehov måste utvärderas och tillgodoses.

Varannan långtidsplacerad tonåring hade enligt studien allvarliga hälsoproblem. Självmodsriskerna var åtta gånger högre hos placerade barn i tonåren.

Några slutsatser från Vinnerljungs studie: det medicinska omhändertagandet är bristfälligt för placerade barn. Placerade barn är en högriskgrupp för somatisk och psykisk ohälsa före, under och efter placeringen samt i vuxen ålder. Något måste göras!

Ansvarsfördelningen är ytterst viktig. Det är socialtjänsten som ska ta hand om det placerade barnets skolgång och hälsa. Familjehemmet ger barnet ett hem. Alla barn måste hälsoundersökas vid placeringen och under pågående vård. Screening ska göras av psykisk ohälsa vid placering och i tonåren, vid upptäckt ohälsa ska barnet till specialistsjukvård. Det måste finnas rutiner för bevakning av alla placerade barns somatiska och psykiska hälsa under hela den tid som barnet är placerat. Som exempel, i England finns det specialistsjuksköterskor för placerade barn. Något liknande bör införas i Stockholm.

Vi föreslår därför att kommunfullmäktige beslutar att

1. se över riktlinjerna för familjehemsvården så att det finns en rejäl stöttning från staden till familjehemmen med utbildning, fortbildning och expertis runt det placerade barnet.
2. i riktlinjer och utbildningar lyfta fram att hälsan hos barn och ungdomar som är familjehemsplacerade ska uppmärksammas enligt motionens intentioner och förslag.
3. metoder/rutiner tas fram för att årligen för varje placerat barn göra skriftliga riskbedömningar för sannolikheten (utifrån forskning) av ett sammanbrott i placeringen.

Stockholm den 12 december 2012

Inger Stark

Jackie Nylander